

Sezona 2015/2016

Petak, 10. jun 2016. godine
Zadužbina Ilije M. Kolarca u 20 časova

Ciklus: Za zaljubljene

Dirigent: **Fabris Bolon**
Solista: **Julijana Banze**, sopran

Rihard Wagner
Tristan i Izolda – Preludijum za III čin

Trajanje: oko 8 minuta

Rihard Wagner
Tristan i Izolda – Noćna muzika iz II čina

Trajanje: oko 10 minuta

Rihard Wagner
Pesme Matilde Vezendonk za glas i orkestar WWV 91

Anđeo
Miruj!
U stakleniku – studija
Tugovanja
Snovi

Trajanje: oko 20 minuta

Hektor Berlioz
Romeo i Julija – odlomci

Ljubavna scena
Skerco kraljice Mab
Romeo je sam, Svečanosti kod Kapuletija

Trajanje: oko 39 minuta

Koncertmajstor: Tijana Milošević

Životni projekat **Riharda Vagnera** (1813-1883), tetralogija *Prsten Nibelunga*, bio je kruna nastojanja da u operskim delima kroz koncept *Gesamtkunstwerka* (jedinственog umetničkog dela) objedini muziku i dramu, kao i poetske i vizuelne elemente. Posle Vagnerovih mladalačkih dela (*Vile, Zabrana ljubavi*), njegov operski opus razvijao se na tradiciji romantičarske opere

(*Rienci, Holanđanin lutalica, Tanhojzer, Loengrin*). Vagnerov esej *Opera i drama* iz 1851. godine doneo je preokret u njegovom tretmanu opere, a njegovi primeri realizovani su u četiri opere iz ciklusa *Prsten Nibelunga – Rajnsko zlato, Valkire, Zigfrid i Sumrak bogova*. Tematika ovih opera potiče iz germanske mitologije – islandske poeme *Eda*, kao i skandinavske *Sage o Nibelunzima*, čije je priče kompozitor ujedinio, a zatim modifikovao za libreta, pišući ih obrnutim redom od sadašnjeg redosleda u tetralogiji. Tokom rada na *Zigfridu* komponovao je još jedno remek-delo, operu *Tristan i Izolda*, prema srednjovekovnoj ljubavnoj legendi, čiji se muzički jezik smatra početkom moderne muzike, kao i komičnu operu *Majstori pevači*, obe u tradiciji klasične opere. Poslednja opera koju je napisao je *Parsifal*.

Ovom prilikom slušaćemo dva odlomka iz opere *Tristan i Izolda*, nesrećne ljubavne priče između mladog kraljevića Tristana i princeze Izolde. Kulminacija i razrešenje drame odvijaju se u finalnom, III činu. Tristan je umro, a Izolda peva ljubavnu pesmu rastanka, pre nego što i sama umire. Doživljava viziju Tristana, koji je otišao na drugi svet. Ona, koja jedina to vidi, odlazi u smrt da mu se pridruži. Iz njihovih grobova izrasla su dva stabla, čije su se grane neraskidivo isprepletale.

Pet pesama za ženski glas i klavir **Riharda Vagnera** danas su poznate pod nazivom **Pesme Matilde Vezendonk**. Ove pesme na stihove pomenute pesnikinje i Vagnerove prijateljice, i nose naslove *Anđeo, Miruj, U stakleniku, Tugovanja i Snovi*, komponovane su u vreme kada je Vagner radio na svojoj operi *Tristan i Izolda*. Danas je ovo delo, uz *Zigfridovu idilu* Vagnerovo najizvođenije ostvarenje koje ne pripada operskoj sceni.

Matilda Vezendonk bila je supruga jednog od Vagnerovih pokrovitelja, koga je kompozitor upoznao u Cirihu, u vreme kada je bio u izbeglištvu iz Saksonije, nakon Majskog ustanka u Drezdenu, 1849. godine. Tada je sa suprugom Minom živeo u egzilu, u maloj kući u okviru Vezendonk imanja. Postoje insinuuacije da su Matilda i Vagner bili u vezi, što je ostalo nedorečeno. Ipak, očigledna međusobna privlačnost snažno je uticala na Vagnerov stilski izraz i koncepciju *Tristana i Izolde*.

Vagner je delo prodao izdavaču 1860. godine, pod imenom *Pet pesama za ženski glas*, a autor teksta tom prilikom nije bio naveden. Ime Matilde Vezendonk je obelodanjeno tek nakon njene smrti, 1902. godine, dok su polemike u vezi sa delom postojale od samog početka. I dalje postoje sumnje u namere Vagnera da napiše ciklus pesama ili set individualnih pesama. Sam autor je dve pesme nazvao studijama za *Tristana i Izoldu*, koristeći po prvi put određene muzičke ideje koje je kasnije koristio u operi. U pesmi *Snovi* očigledni su koreni ljubavnog dueta iz II čina, dok u zelenoj bašti koristi materijal koji je kasnije razvio u preludijumu za III čin.

Nakon inicijalne verzije za glas i klavir, Vagner je orkestrirao *Snove* za kamerni orkestar, koji je izveden na Matildin rođendan, kao serenada ispod njenog prozora, nakon toga su pesme iz ciklusa uglavnom izvođene odvojeno.

Aranžman za pun orkestarski sastav uradio je Feliks Motl, priznati dirigent Vagnerovih dela, a tokom godina se utemeljila praksa izvođenja pesama kao jedinstvenog ciklusa.

Stvaranje horske simfonije prema Šekspirovom *Romeu i Juliji* dugo je bilo u planu **Hektora Berlioza** (1803-1869). Prvobitna inspiracija za komponovanje ovakvog dela nastala je kada je Berlioz prisustvovao produkciji *Hamleta* sa prelepom Herijet Smitson u ulozi Ofelije. Pored toga što je bio impresioniran Šekspirovim delom, mlada glumica ga je u potpunosti opčinila, i u narednim godinama postala njegova opsesija. Potom, nakon trijumfalne premijere *Harolda u Italiji* 1834. godine, Berlioz je od violinskog virtuozu Nikola Paganinija dobio porudžbinu da

napiše delo, uz poruku: *Betoven je mrtav, i samo Berlioz može da ga oživi*. Berlioz je ostavio druge projekte i usredsredio se samo na rad na ovom delu. Tako je nastala dramska simfonija za soliste, hor i orkestar, *Romeo i Julija*.

Romeo i Julija predstavlja svojevrsan omaž Šekspiru: bogatstvu njegove imaginacije, ogromnom opsegu osećanja i raspoloženja, raznolikoj poetskoj invenciji i formalnoj slobodi. Odlučivši da izbegne pozorišne konvencije, Berlioz je kao model za *Romea i Juliju* uzeo Betovenovu Devetu simfoniju sa horskim finalom. Crpeći inspiraciju iz Betovenovog načina upotrebe vokalnih i dramskih elemenata u simfonijskom delu, Berlioz je odlučio da emocije Romea i Julije izrazi instrumentalno, dok je narativne elemente namenio glasovima. Tako je ova simfonija strukturalno podeljena na sedam delova, pri čemu se težište se nalazi na orkestru. Glasovi se koriste sporadično, sve do njihovog punog angažovanja u finalu.

Berlioz je partituru posvetio Paganiniju koji je umro pre prvog izvođenja *Romea i Julije*. Premijera održana na Pariskom konzervatorijumu, sa 200 muzičara na sceni, doživela je veliki uspeh, te se ovo delo i danas smatra jednim od Berliozovih najzrelijih i najuspešnijih ostvarenja.

Večeras slušamo izbor orkestarskih numera iz ove monumentalne simfonije koja u integralnoj verziji traje 95 minuta.

Asja Radonjić